

Milan Obaidi
Ph.d.

**Psykologiske faktorerers betydning
i dynamikkerne bag radikalisering og terrorisme**

Psykologiske faktorerers betydning i dynamikkerne bag radikalisering og terrorisme

Milan Obaidi er psykolog, Ph.d., og arbejder som postdoc på psykologisk fakultet på Uppsala Universitet i Sverige. Obaidi er desuden underviser ved Oslo universitet på psykologisk fakultet. Obaidis forskning fokuserer primært på social,- politisk,- og personlighedspsykologi og voldelig ekstremisme.

Denne rapport er udarbejdet til TrygFonden og CERTA Intelligence & Security, men resultatet står helt for forfatterens regning og er alene et udtryk for forfatterens egne studier, observationer og analyser.

1. udgave, 2018

www.stærkefællesskaber.dk

Abstract

Forskere, der beskæftiger sig med radikaliserings og terrorisme, er uenige om, hvad der udgør de vigtigste forklaringsmodeller. Uenighederne følger ofte et mønster baseret på kontroversen om, hvorvidt det er den individuelle psykologi eller situationsbestemte faktorer, der er bestemmende for vores adfærd ("person vs. situation-debatten"). Et gennemgående review af litteraturen viser, at psykologisk forskning inden for radikaliserings og terrorisme overvejende er præget af et særligt fokus på kontekstuelle faktorer som årsagsforklaringer. I denne rapport identificeres faldgruberne, når vores forståelse af disse fænomener primært fokuserer på kontekstuelle faktorer. I tråd med dette illustreres i rapporten, hvordan historien gentager sig ved at drage paralleller mellem forskning inden for terrorisme og "person vs. situation-debatten" inden for psykologien, hvor personbaserede forklaringer af afvigende adfærd blev mødt med skepsis, der senere viste sig at være ubegrundet. Selvom mange hævder, at kontroversen er et afsluttet kapitel i den psykologiske forskning, er det påfaldende, hvor tydeligt modstillingen stadig optræder, når man ser på den psykologiske forskning inden for radikaliserings og terrorisme i dag, hvor individuelle, psykologiske forklaringer bliver nedprioriteret til fordel for et næsten rent fokus på kontekstuelle faktorer.

I denne rapport argumenteres for nødvendigheden af, at psykologiske variabler sammen med situationsbestemte faktorer kan bidrage til vores forståelse af, hvorfor nogle individer fra en bestemt social gruppe i en bestemt sammenhæng bliver radikaliseret, mens andre ikke gør. Yderligere argumenteres for, at vores adfærd, i ekstreme såvel som ordinære situationer, opstår som et produkt af en interaktion mellem individuelle, psykologiske og andre vigtige kontekstuelle markører.

Psykologiske faktorerers betydning i dynamikkerne bag radikaliserings og terrorisme

Indhold

1. Indledning.....	4
2. Hovedværker bag den situationsbestemte tilgang.....	7
3. Den situationsbestemte tilgangs dominans i terrorforskningen.....	12
4. Det tvivlsomme grundlag for afvisning af psykologiske faktorer.....	15
5. Psykiske lidelser som en mulig del af årsagsforklaring	18
6. Psykologiske variabelers betydning for adfærd i ekstreme situationer	22
7. Relevans for det forebyggende arbejde mod ekstremisme	26
8. Litteratur	28

1. Indledning

Når man ser på de senere års blodige terrorangreb i Europa og andre dele af verden, er et oplagt spørgsmål, hvad det er for nogle mennesker, der kan finde på at begå sådanne handlinger. Det er et spørgsmål, som både den akademiske verden og den bredere offentlighed har stillet sig selv gennem mange år i forbindelse med terrorattentater, men at besvare spørgsmålet er fortsat en udfordring.

Forskere, der beskæftiger sig med radikaliserings og terrorisme, er uenige om, hvad der udgør de vigtigste forklaringsmodeller. Uenighederne følger ofte et mønster baseret på kontroversen om, hvorvidt det er den individuelle psykologi eller situationsbestemte faktorer, der er bestemmende for vores adfærd (men se Obaidi, Bergh & Akrami, 2018a). Selvom mange hævder, at kontroversen er et afsluttet kapitel i den psykologiske forskning (f.eks. Funder, 2006), og selvom mange forskningsresultater viser, at begge sider skal inddrages i forklaringen af adfærd (f.eks. Webster, 2009), er det påfaldende, hvor tydeligt modstillingen stadig optræder, når man ser på den psykologiske forskning inden for radikaliserings og terrorisme i dag (f.eks. Atran, 2003; Fiske, Harris & Cuddy, 2004; Lankford, 2014; Schuurman, Bakker & Eijkman, 2016).

Formålet med denne rapport er:

1. At illustrere den eksisterende modstilling mellem psykologiske og situationsbestemte faktorer, som fortsat polariserer litteraturen og den psykologiske forståelse af radikaliserings og terrorisme, og som har ført til en problematisk tendens til, at psykologiske faktorer bliver nedprioriteret til fordel for et næsten rent fokus på situationsbestemte faktorer.
2. At fremhæve implikationer af denne modstilling og se på, hvordan den påvirker forståelsen af radikaliserings og terrorisme i dag. Her er formålet at demonstrere og argumentere for, at der i forskningsverdenen har hersket en tendens til at nedprioritere de

individuelle faktorer. Her argumenteres desuden for, at psykologiske variabler sammen med situationsbestemte faktorer, kan bidrage til vores forståelse af, hvorfor nogle individer fra en bestemt social gruppe i en bestemt sammenhæng bliver radikaliseret, mens andre ikke gør.

3. At præsentere pointer fra psykologisk forskning, der viser, at psykologiske faktorer såvel som psykiske lidelser har klart potentiale til at være med til at forklare radikalisering og terrorisme – og at argumentere for, at denne dimension bør inddrages og anerkendes for at skabe en bedre og mere nuanceret forståelse og dernæst mere effektiv forebyggelse af radikalisering og terrorisme.

Hovedargumentet i rapporten er således, at den nedprioritering af psykologiske faktorer, der er sket i forskningen i radikalisering og terrorisme, er både uretmæssig og uhensigtsmæssig. Indviders grundlæggende psykologiske karakteristika bør inddrages sammen med situationsbestemte faktorer for at skabe bedre forståelse af, hvorfor bestemte individer fra en bestemt social gruppe i en bestemt sammenhæng bliver radikaliseret, mens andre ikke gør.

I rapporten ansues radikalisering som en gradvis, psykologisk ændring, der potentielt kan føre til voldshandlinger og terrorisme, men ikke nødvendigvis gør det (Schmid, 2013). Radikalisering vedrører således holdninger og intentioner, mens terrorisme drejer sig om taktik, adfærd og konkrete handlinger (Taylor & Horgan, 2006; McCauley & Moskalenko, 2008). Både radikaliseringsprocessen og den egentlige terrorisme er typisk religiøst eller politisk motiveret (for en omfattende definition af terrorisme og radikalisering, se della Porta, 2013; Kühle, & Lindeskilde, 2010; Schmid, 2013; Schmid & Jongman, 1988; Silke, 2004).

Rapportens første del præsenterer nogle af de helt centrale værker, der har præget den situationsbestemte tilgang (afsnit 2), og hvordan forskningen i radikalisering og terrorisme i høj grad baserer sig på disse værkers teser (afsnit 3).

Rapportens anden del analyserer og diskuterer det grundlag, som afvisningen af psykologiske faktorer i forskningen i radikalisering og terrorisme ofte hviler på, og hvorfor dette vurderes at være problematisk (afsnit 4), hvordan psykiske lidelser bør ses som i hvert fald en mulig del af

Indledning

årsagsforklaringen, når man studerer radikaliserings og terrorisme (afsnit 5), samt hvordan personbestemte variabler bør tildeles en rolle i forklaringen af dispositioner og adfærd i ekstreme situationer (afsnit 6).

Til sidst stiller rapporten spørgsmålet (afsnit 7): Hvilken relevans har inddragelsen af personbestemte variabler for det forebyggende arbejde i forbindelse med radikaliserings og terrorisme?

2. Hovedværker bag den situationsbestemte tilgang

I det følgende ser vi nærmere på en række indflydelsesrige studier, der har formet både den akademiske og den mere populære forståelse af voldelig og afvigende adfærd. Fælles for studierne er, at de næsten enslydende konkluderer, at helt almindelige mennesker kan blive voldsudøvere, såfremt de befinder sig i en særlig situation, hvor vold og afvigende adfærd er accepteret eller endda tilskyndes. Dette argument har spillet en central rolle i, hvordan vi i dag forstår radikaliserings og terrorisme, hvor navnlig Hannah Arendts tese om ondskabens banalitet og socialpsykologiske forklaringer har en meget fremtrædende rolle. I denne tilgang tildeles individbaserede, psykologiske forklaringer en sekundær rolle, når afvigende adfærd skal forklares.

Walter Mischel (1968) var blandt de første psykologer, der konkluderede, at individuelle, psykologiske variabler, som for eksempel personlighed, spiller en meget begrænset rolle i forhold til at kunne forudsige vores adfærd. Mischels kritik var med til at skabe et fundament for den særlige indflydelse, som kontekstuel eller situationistisk (herefter refereret til som "situationsbestemt") tænkning efterfølgende har haft på, hvordan man forklarer adfærd. Dette resulterede også i, at den retning inden for personlighedspsykologien, der beskæftiger sig med personlighedstræk, oplevede en betydelig nedgang (for en historisk gennemgang, se f.eks. Swann & Seyle, 2005).

Sideløbende med Mischels kritik blev der gennemført en række socialpsykologiske undersøgelser, der dokumenterede den konkrete situation og konteksts indflydelse på adfærd (f.eks. Haney, Banks & Zimbardo, 1973; Milgram, 1963). Denne tendens er efterfølgende også blevet dominerende i forskningen i radikaliserings og terrorisme (f.eks. Fiske et al., 2004; McCauley, 1991; McCauley & Segal, 1987; Schuurman, Bakker & Eijkman, 2016; Taylor, 1988).

Hovedværker bag den situationsbestemte tilgang

Det udbredte fokus på eksterne faktorer som primære årsager til kollektiv vold kan spores tilbage til navnlig fire indflydelsesrige studier, der har formet efterfølgende akademiske perspektiver og populærforståelser af voldelig og afvigende adfærd i vores samfund. Disse studier er 1) Raul Hilbergs bog om jødernes udryddelse (1961), 2) Hannah Arendts "Ondskabens banalitet" (1963), 3) Stanley Milgrams lydighedseksperimenter (1963, 1974) og 4) Philip Zimbardos fængselseksperiment (1973). De fire studier vil her kort blive beskrevet.

I sin indflydelsesrige bog "The Destruction of the European Jews" (1961) argumenterede historikeren Raul Hilberg for, at Holocaust var resultat af et enormt bureaukratisk maskineri, der involverede gerningsmænd, som "*ikke var forskellige i deres moralske sammensætning fra resten af befolkningen. Den tyske gerningsmand var ikke en særlig slags tysker*" (Hilberg, 1985, s. 1011, oversat fra engelsk). Ifølge Hilberg var det det bureaukratiske system, der gjorde en ellers ganske almindelig gruppe af mennesker grusomme og ondskabsfulde, og altså dermed institutionerne, som spillede den afgørende rolle i udryddelsen af europæiske jøder under Anden Verdenskrig. Hilberg understregede, at gerningsmændene ikke var sociale afvigere, men snarere en repræsentativ gruppe af tyskere, der i høj grad afspejlede den almene befolknings moral og værdier. Skal man til ondets rod, skal man derfor, ifølge Hilberg, fokusere på det større system og samfundet og i mindre grad på individet, der udfører de enkelte, onde gerninger.

I tråd med Hilberg argumenterede filosofen og samfundstænkeren Hannah Arendt i sin bog "Eichman in Jerusalem: A report On the Banality of Evil" (1963), at almindelige mennesker er i stand til at udføre bemærkelsesværdige, umenneskelige handlinger, når de først bliver placeret i en bestemt kontekst, der opfordrer til det. Afvigende adfærd ses i den henseende som et resultat af den sociale kontekst og uafhængig af psykologiske dispositioner. Arendt beskrev for eksempel SS-officeren Adolf Eichmann, der som højtstående embedsmand i Nazityskland stod for jødedeportationerne til koncentrationslejre, som en gennemsnitlig teknokrat, der ikke agerede ud fra nogen ideologisk overbevisning. Arendt skildrede Eichmann som en fantasiløs, karrieresøgende officer, der følelsesløst og blindt udførte sine ordrer.

Stanley Milgram (1963, 1974) undersøgte gennem sine eksperimenter menneskers lydighed over for autoriteter. Mere specifikt undersøgte Milgram, hvorvidt individer vil påføre andre mennesker smertefulde, elektriske stød, når en stærk autoritet beder dem om det. Ideen bag eksperimenterne var at demonstrere, i hvor høj grad den konkrete situation kunne påvirke folks følelser, tanker og adfærd. Individuelle psykologiske variablers rolle blev generelt nedtonet i disse forsøg. Milgram skrev direkte, at "*den disposition, en person bringer til eksperimentet,*

Hovedværker bag den situationsbestemte tilgang

er nok en mindre vigtig årsag til hans adfærd, end de fleste antager” (Milgram, 1974, s. 205, oversat fra engelsk). På trods af betydelig kritik igennem årene (f.eks. Berkowitz, 1999; Blass, 1991; Mandel, 1998) har Milgrams eksperimenter stadig i dag stor betydning for den måde, hvorpå vi forstår grusomme gerninger. For eksempel skrev Vetlesen (2005): “[...] ondskab er et – ofte utilsigtet – biprodukt af lydighed over for autoritet”, og at “[...] ondskab i det moderne samfund har mere at gøre med et mønster af sociale interaktioner end med personens karakter og motivation” (s. 5, oversat fra engelsk).

Arendt og Milgrams studier har ikke kun sat scenen for, hvordan ondskab og afvigende adfærd efterfølgende blev forstået i den akademiske verden, men er også blevet brugt til at forklare alt fra My Lai-massakren til torturen i Abu Ghraib. Som Novick skriver: *“Fra begyndelsen af 60'erne udviklede der sig en slags samspil mellem symbolet på Arendts Eichmann og Milgrams deltagere, som blev refereret til i enhver diskussion fra alt omhandlende Vietnamkrigen til tobaksindustrien og selvfølgelig tilbage til diskussionen om Holocaust” (Novick i Haslam & Reicher, 2007 s. 616, oversat fra engelsk).*

Et fjerde studie, der har haft stor indflydelse på området, er Philip Zimbardos såkaldte “Stanford fængselseksperiment” (Haney et al, 1973), hvor universitetsstuderende blev opdelt i grupper som henholdsvis fængselspersonale og indsatte. Eksperimentet undersøgte forskellige psykologiske mekanismer i fængselslivet og blev fremhævet for at vise, hvordan almindelige unge mænd kan blive forført af magtens indflydelse, når de først er placeret i et bestemt miljø med særlige roller. Stanford fængselseksperimentet styrkede den allerede etablerede forestilling om, at vores adfærd bedst kan forstås som et produkt af sociale kræfter. Samtidig understregede det, at tilstedeværelsen af en autoritetsfigur ikke nødvendigvis er det afgørende element i forvandlingen af folk til torturbøddler, men at visse sociale situationer i sig selv er nok til at få almindelige mennesker til at begå onde handlinger. I lighed med Hilberg, Arendt og Milgram konkluderede Zimbardo, at det er systemet, der skaber ondskaben, og eksperimentet understregede den allerede eksisterende tese om, at grusomme gerninger er et produkt af sociale påvirkninger (Berkowitz, 1999).

De fire ovenstående studier kommer frem til samme hovedkonklusion og argumenterer således for, at helt almindelige mennesker kan blive voldsudøvere, hvis de befinder sig i situationer, hvor vold er accepteret og anses som normen. Dette forstærkes af processer relateret til gruppepres, gruppeidentitet, regler og lydighed.

Hovedværker bag den situationsbestemte tilgang

I hovedtræk indikerer ovenstående studier, at et almindeligt menneskes lydighed over for en autoritet eller de kræfter, der er på spil i en social kontekst, er meget større end personligt ansvar og menneskets kapacitet til at handle som en selvstændig agent. Selvom studierne gennem tiden er blevet kritiseret for at ignorere den rolle som individuelle, psykologiske variabler spiller i vores adfærd og samtidigt anklaget for at fratage gerningsmændene deres personlige ansvar (f.eks. Miller, Buddle & Kretschmar, 2002), har deres argumenter hver især domineret forskning, litteratur, film og debat i mere end fire årtier og står stadig centralt i måden, hvorpå vi forstår afvigende adfærd i dag.

For at illustrere nærmere hvordan klassiske, socialpsykologiske eksperimenter og Hannah Arendts tese om "ondskabens banalitet" ikke kun ignorerer den rolle, som individuelle, psykologiske variabler spiller i vores adfærd, men også fratager mennesket kapaciteten til at handle som en selvstændig agent (for eksempel kapaciteten til at træffe valg), kan man referere til jødeudryddelserne under Anden Verdenskrig.

Selv i dag, over et halvt århundrede senere, hersker der stadig en forståelsestendens (for eksempel inden for forskning, offentlig debat, kunst og film), der fritager Holocaust-gerningsmændene for et personligt ansvar ved at anskue deres ekstreme adfærd som biprodukt af eksterne faktorer – for eksempel anses den nazistiske ideologi og den historiske kontekst som afgørende for, at et folkedrab kunne finde sted. Et eksempel på dette er den prisbelønnede roman af Bernhard Schlink (1997) "Der Vorleser" (på engelsk, "The Reader"), som senere i 2008 blev produceret som spillefilm under samme titel. Handlingen er bygget op på en måde, hvor hovedpersonen Hanna Schmitz, en tidligere Auschwitz SS-vagt under besættelsen af Polen, bliver portrætteret som en person, der uvilligt bliver en del af det nazistiske maskineri - en person, der ikke har nogle destruktive motiver, men hvor omstændighederne tvinger hende til at handle i overensstemmelse med den sociale, historiske og kulturelle kontekst, hun befinder sig i. Vi bliver også ført til at tro, at Hanna er et offer, og hun bliver desuden hverken portrætteret som nazist eller ideolog, men som en, der ikke vidste bedre, og som ikke anede, at hun gjorde noget ondt. Romanens plot fører os også til at tro, at Hanna mere eller mindre bevidst undlader at reflektere over sine handlinger, der holdt drabsprocessen i gang. På denne måde bliver ondskaben faktisk ikke andet end fraværet af tanke og refleksion. Dette fratager hende den personlige dømmekraft og ansvarlighed for sine handlinger. I Hannas fremstilling kan der trækkes direkte paralleller til Arendts beskrivelser af Eichmann, det vil sige en mand, som ikke anede, hvad han gjorde. Her er tale om den banale ondskab, hvor onde handlinger reduceres til mangel på omtanke, også kaldt "den dumme ondskab" (se Svendsen, 2001).

Hovedværker bag den situationsbestemte tilgang

Imidlertid viser historiske beretninger af Holocaust (f.eks. Mandel, 1998, Goldhagen, 1996, Newman & Erber, 2002), at gerningsmændene udmærket vidste, at det var moralsk forkert at forfølge jøderne, og at de havde en klar forståelse af, hvad deres handlinger førte til, men mange af dem bidrog alligevel til forfølgelserne. Det er veldokumenteret, at folk deltog i jødernes udryddelse frivilligt, og ikke fordi de blev tvunget til det, eller fordi de frygtede straf og represalier. Med fokus på gerningsmændene i "Hitler's willing executioners: ordinary Germans and the Holocaust" (1996) hævder Goldhagen, at gerningsmændene handlede frivilligt. De voldsomme handlinger begået af gerningsmændene, hævder Goldhagen, var en retvis afspejling af de følelser, de nærede mod europæiske jøder. Han hævder endvidere, at i mange tilfælde udøvede gerningsmændene mere ondskab end var forventet af dem. Han konkluderede desuden, at gruppepres og lydighed spillede en sekundær rolle i udfoldelse af de uhyrligheder, som gerningsmændene udførte, og at eksterne forhold ikke var de eneste medvirkende faktorer for udførelsen af gerningsmændenes adfærd. Således står Goldhagens forståelse af gerningsmændene i skarp kontrast til gængse socialpsykologiske, situationsbaserede forklaringer af afvigende adfærd. Goldhagen fokuserer i modsætning hertil på individet som selvstændig agent, der handler frit og med personligt ansvar.

3. Den situationsbestemte tilgangs dominans i terrorforskningen

I det følgende skitseres, hvordan den situationsbestemte tilgang ovenfor har præget forskningen i radikaliserings og terrorisme, hvor navnlig Hannah Arendts tese om ondskabens banalitet og de socialpsykologiske forklaringer har en meget fremtrædende rolle – på bekostning af mere individbaserede forklaringer.

Det situationsbestemte perspektiv hviler på den antagelse, at grunden til, at folk engagerer sig i kollektiv vold og afvigende adfærd, skal findes i de omstændigheder, de befinder sig i. Bauman (1989) skriver: *“Grusomhed hænger i stigende grad sammen med visse mønstre af det sociale samspil, mere end med personlighedstræk eller gerningsmændenes individuelle idiosynkrasier”* (s. 166, oversat fra engelsk). På linje med forrige afsnits tænkere argumenterer Bauman for, at gerningsmænd ikke har bestemte karaktertræk, men at ondskab snarere er noget, der kan fremprovokeres i os alle igennem de sociostrukturelle forhold. Sat på spidsen kan enhver, ifølge denne argumentation, altså under bestemte omstændigheder blive radikaliseret og ende med at begå terrorhandlinger.

Denne tilgang understøttes og bæres videre af en lang række forskere, der beskæftiger sig med terrorisme, og som blandt andet skriver, at *“[...] normale mennesker kan være terrorister, vi er selv i stand til at udføre terrorhandlinger under visse omstændigheder”* (McCauley, 2004, oversat fra engelsk); at *“[...] under bestemte sociale forhold kan anstændige og almindelige mennesker gøre ekstraordinære, grusomme ting”* (Bandura, 2002, s. 109, oversat fra engelsk); at *“[...] de fleste selvmordsterrorister kan beskrives som almindelige mennesker [...] personlighed og psykologiske variabler spiller kun en sekundær rolle, i hvem der ender med at blive selvmordsterrorist”* (Pedahzur, 2005, s. 123-124, oversat fra engelsk); at *“samlet set ligger den afgørende forskel mellem terrorister og de fleste andre mennesker i verden ikke så meget i individuelle patologier, personlighed, uddannelse, indkomst eller andre demografiske faktorer,*

men i små gruppedynamikker, hvor det relevante træk viser sig at være jihad” (Ginges, Atran, Sachdeva og Medin, 2011, s. 517, oversat fra engelsk); og at “det ideologiske engagement og gruppesolidariteten er de afgørende drivkræfter i terrorhandlinger, ikke de individuelle karakteristika” (Crenshaw, 2000, s. 409, oversat fra engelsk).

Påvirkningen fra de klassiske, situationsbestemte, socialpsykologiske eksperimenter samt tesen om ondskabens banalitet er klar. Navnlig har Milgrams og Arendts arbejde fået en central placering, når årsager til radikaliserings og terrorisme skal forklares. For eksempel refererer Stern (2003) til Arendts tese om ondskabens banalitet og hævder, at terrorister er mennesker, der blindt følger deres totalitære forbilleder, mens Atran (2003) peger på gruppepres og lydighed som de vigtigste årsager bag terrorisme. Post (2005; Post et al., 2009) trækker direkte på Milgrams tese om lydighed over for autoriteter, når han argumenterer for, at gruppepsykologi spiller den helt afgørende rolle, når folk drages af terrororganisationer. På samme vis tager en række af de mest anvendte forklaringsmodeller inden for radikaliserings- og terrorforskningen udgangspunkt i kontekst- og situationsbestemte faktorer (f.eks. Borum, 2003; Klausen, Campion, Needle, Nguyen & Libertti, 2015; Moghaddam, 2005; PET, 2009; Precht, 2007; Silber, & Bhatt, 2007; Wiktorowicz, 2005, men se Obaidi, 2016; Obaidi, Bergh & Akrami, 2018a).

Det stærke fokus på situationsbestemte faktorer har været formende for, hvordan radikaliserings og terrorisme forstås i dag, samt medvirkende til, at de individuelle, psykologiske faktorer har fået en sekundær rolle i terrorforskningen (f.eks. Borum 2004, Crenshaw, 2001; Horgan, 2003; McCormick, 2003; Post, 2005 og 2007; Reich, 1990; Silke, 2003; Taylor & Quayle, 1994).

Det er vigtigt at understrege, at dette fokus ikke kun er noget, vi ser i akademiske kredse, men at det også synes fremherskende i store dele af medierne. I kølvandet på de seneste års terrorangreb i Europa skrev Berlingske for eksempel: *“Problemet er ikke, at der er et endeløst udbud af dybt forstyrrede unge mænd, men at unge mænd ikke længere behøver at være dybt forstyrrede for at udføre forfærdelige handlinger. En 40 år gammel teori tilbyder en uhyggelig forklaring på sommerens bølge af terrorangreb”* (Kamil, 2016). Her henviser skribenten til et essay skrevet for 40 år siden af Mark Granovetter, en amerikansk sociolog, som argumenterede for, at sociale optøjer er et produkt af gruppedynamikker og ikke kan forklares ved at tage udgangspunkt i individets karakter og motivation. I tråd med dette hævder Malik (2015) i Information efter terrorangrebet i Paris i november 2015 *“[...] at den ’ondskab’, vi i de seneste dage har set udfoldet i Paris, Beirut, Nigeria og Mali, ikke kan afskrives som et evigt aspekt af menneskenaturen. Den er i høj grad et produkt af vores egen tid”*.

Den situationsbestemte tilgangs dominans i terrorforskningen

Man har ligeledes hyppigt brugt situationsbestemte forklaringer til at forklare krigsforbrydelser som f.eks. My Lai-massakren under Vietnamkrigen i 1968, hvor amerikanske soldater dræbte 504 ubevæbnede civile, voldtog kvinder, og nedbrændte hele landsbyen. Mange afviste den individuelle psykologi som forklaringsmodel til fordel for socialpsykologiske forklaringer som for eksempel konformitet, gruppedynamikker, gruppepres og lydighed. For eksempel konkluderede Tester, at der ikke var noget bemærkelsesværdigt ved soldaternes individuelle psykologi, fordi disse soldater ikke ville kunne finde på at dræbe eller voldtage deres naboer i deres hjemland, men trods dette voldtog og dræbte mange civile under My Lai-massakren. Dette viser, ifølge Tester, at soldaternes handlinger var betinget af den kontekst, de befandt sig i (Tester, 1997). Imidlertid kan man argumentere for, at denne forklaring er utilstrækkelig, idet ikke alle soldater gav efter for presset og adlød ordrer om overdreven vold. Flere af soldaterne nægtede at deltage i uhyrlighederne, og andre forsøgte at få den ansvarshavende officer til at holde inde med drabene.

4. Det tvivlsomme grundlag for afvisning af psykologiske faktorer

I det følgende skitseres, hvordan en afvisning af psykisk sygdom som årsagsforklaring til terrorisme har resulteret i en generel nedprioritering af individuelle, psykologiske faktorer. Hovedargumentet i det følgende er således, at den nedprioritering af psykologiske faktorer, der er sket i forskningen i radikaliserings og terrorisme, bør revurderes.

Det markante fokus på situationsbestemte faktorer, der efterhånden opstod i terrorforskningen i 1990'erne, var baseret på en afvisning af tidligere tiders vægtning af psykisk sygdom som årsagsforklaring til terrorisme.

I 1970'erne og 1980'erne fokuserede flere psykologiske studier af terrorisme på individuelle, psykologiske forklaringer og havde en tendens til at anskue terrorisme som en manifestation af psykiske lidelser, såsom dyssocial personlighedsforstyrrelse (se f.eks. Cooper, 1978; Pearce, 1977; Post, 1987) og narcissisme (se f.eks. Johnson & Feldmann, 1992; Lasch, 1979; Pearlstein, 1991). Nogle så terrorister som sociopater (Pearce, 1977). Andre argumenterede for, at terrorister havde psykopatiske personlighedsforstyrrelser (Cooper, 1978), og at engagement i terrorisme var et udtryk for psykopatiske tilbøjeligheder (Tanay, 1987).

Særligt fra 1990'erne begyndte man imidlertid – i lyset af et begrænset empirisk belæg samt metodologiske mangler (se Horgan, 2005; Victoroff, 2005) – at forkaste disse mere eller mindre psykopatologiske forklaringer på terrorisme til fordel for mere situationsbestemte faktorer (f.eks. Atran, 2003; Hoffman, 1998; Horgan, 2003; Kruglanski & Fishman, 2006 & 2009; Pape, 2005 og 2003; Post 2005; Post, Ali, Henderson, Shanfield, Victoroff & Weine, 2009; Sageman, 2004).

Det tvivlsomme grundlag for afvisning af psykologiske faktorer

Da det var blevet en stadigt mere udbredt opfattelse, at terrorisme ikke kunne forklares med psykisk sygdom, syntes store dele af den akademiske verden således næsten helt at forkaste individets psykologi som en del af årsagsforklaringen til radikaliserings og terrorisme. Populært sagt, man syntes at smide barnet ud med badevandet.

I stedet blev der i stigende grad i terrorforskningen refereret til ideen om "normalitet" – på linje med argumentationen fra Hilberg, Arendt, Milgram og Zimbardo (se afsnit 2). Der var altså tale om en form for paradigmeskift, hvor terrorister i stigende grad blev betragtet som "normale" mennesker (f.eks. Crenshaw, 1981; Ferguson, Burgess & Hollywood, 2008; Kruglanski & Fishman, 2006; Zimbardo, 2007), der blot blev påvirket af forskellige former for situationsbestemte faktorer (f.eks. Crenshaw, 2001; Ginges, Hansen & Norenzayan, 2009; Merari, 2002; Pedahzur, 2005; Post, 2005; Post et al., 2009, men se Lankford, 2014; Lankford, 2010).

En afvisning af psykiske lidelser har også medført, at man afviste ikke-patologiske variabler. Individuelle, psykologiske forskelle i menneskers adfærd (også i ekstreme situationer) er imidlertid ikke nødvendigvis patologiske (se f.eks. Thomsen, Obaidi, Sheehy-Skeffington, Kteily & Sidanius, 2014), og det er vigtigt at påpege, at man ikke kan generalisere fra kliniske data med fokus på patologi til ikke-patologiske faktorer. Med dette menes, at man ikke ud fra en konklusion om, at terrorister typisk ikke er psykisk syge, kan slutte, at personbestemte faktorer er irrelevante som forklaringsfaktorer i forhold til radikaliserings og terrorisme. For eksempel fandt Obaidi, Bergh & Akrami (2018b) en sammenhæng mellem grundlæggende personlighedskarakteristika og handlingsmæssige intentioner om at støtte og forsvare sin religiøse gruppe med vold. Derfor er det stærkt problematisk, når det er uklart, om "individets psykologi" refererer til forskellige former for psykiske lidelser som for eksempel personlighedsforstyrrelser eller til ikke-patologiske faktorer. Det er ligeledes problematisk, når forskere refererer til eller bygger videre på konklusioner fra andre forskere, der rent faktisk har en anden forståelse af nøglebegreber, end de selv har. Det ses for eksempel, når Randy Borum (2004) i sin review-artikel fra 2004 henviser til John Horgans review-artikel fra 2003 og hævder, at "*der ikke findes en terroristpersonlighed*" og at "[...] *stræben efter at forstå terrorisme ved at studere en specifik terroristpersonlighed vil højst sandsynligt være et uproduktivt område i fremtidig forskning og undersøgelser*" (s. 38, oversat fra engelsk). Horgans review-artikel fra 2003 fokuserede imidlertid hovedsageligt på patologiske personligheder (såsom dyssociale, narcissistiske og paranoide personlighedsforstyrrelser), mens Borum ikke skelner mellem den patologiske og den normale personlighed.

Det tvivlsomme grundlag for afvisning af psykologiske faktorer

Begrebsafklaring er vigtig for at undgå sammenblandinger af forskellige begreber samt misforståelser og ”skred”, der kan føre til ukorrekte og ikke-underbyggede konklusioner, som refereres videre og langsomt bliver til en slags vedtagne sandheder og en del af forståelsen af et fænomen (se for eksempel Gill & Corner, 2017). Dét, at ikke-patologiske variabler ikke udgør væsentlige forklaringsfaktorer i forhold til radikaliserings og terrorisme, kan siges at udgøre et sådant ”skred”. Der er således ikke grundlag for at afvise ikke-patologiske variabler som potentielt vigtige forklaringsfaktorer i forhold til radikaliserings og terrorisme. Som minimum kan visse ikke-patologiske variabler være med til at forklare, hvorfor nogle personer bliver radikaliseret og tiltrukket af ekstremistiske miljøer og vold, mens andre i samme situation ikke gør.

Som Merari (2010) skriver om påstanden om, at terrorister ikke deler psykologiske træk, er den karakteriseret ved at *”hvile på manglende forskning snarere end på direkte resultater [...] Sådanne undersøgelser er ikke blevet offentliggjort”* (s. 253, oversat fra engelsk). På samme måde understreger Silke (1998), at den mangelfulde forskning giver os en meget begrænset indsigt i forholdet mellem terrorisme og individuelle, psykologiske variabler. Denne rapport argumenterer, at psykologiske faktorer har klart potentiale til at være med til at forklare radikaliserings og terrorisme – og den psykologiske forskning bør inddrage og anerkende begge dimensioner for at skabe en bedre og mere nuanceret forståelse og dernæst en mere effektiv forebyggelse af radikaliserings og terrorisme.

5. Psykiske lidelser som en mulig del af årsagsforklaring

Det følgende handler om forholdet mellem psykiske lidelser og terrorisme. Det argumenteres, at forskere har haft en tendens til at anskue forholdet mellem psykiske lidelser og terrorisme som et relativt simpelt og lineært forhold, men at dette er problematisk. Man bør i stedet undersøge forholdet mellem psykiske sygdomme og terrorisme som et mere komplekst og mangefacetteret fænomen. Den seneste tids empiriske studier viser, at visse psykiske lidelser bestemt ikke kan udelukkes som mulige forklaringsfaktorer, der kan bidrage til vores forståelse af radikaliserings og terrorisme. Mere specifikt dokumenterer undersøgelserne, at forekomsten af visse psykiske lidelser er hyppigere blandt soloterrorister sammenlignet med såvel den generelle befolkning som med terrorister, der opererer i grupper.

I slutningen af 1990'erne blev der udgivet en række review-artikler, der konkluderede, at tidligere studier på området, der havde bekræftet et forhold mellem psykiske lidelser og terrorisme, var mangelfulde både empirisk og teoretisk set (Borum, 2004; Horgan, 2003, 2005; Silke, 1998, 2003; Victoriff, 2005). Fokus i disse review-artikler var altså kritik af et mangelfuldt empirisk belæg, men som Gill & Corner (2017) for nyligt gjorde opmærksom på, så blev kritikken ukorrekt refereret og anvendt i akademiske værker i de følgende år som en *afvisning* af en sammenhæng mellem psykiske lidelser og terrorisme. Konsekvensen blev, at der er opstået en slags “falsk konsensus” i akademiske kredse om, at psykiske lidelser ikke er en valid forklaringsfaktor i forhold til radikaliserings og terrorisme – selvom det empiriske grundlag for denne påstand er yderst sparsomt og baseret på artikler, der i virkeligheden havde et andet sigte.

Senere studier viser tværtimod, at visse psykiske lidelser bestemt ikke kan udelukkes som mulige forklaringsfaktorer, der kan bidrage til vores forståelse af radikaliserings og terrorisme. En undersøgelse af politidokumenter i Holland viser for eksempel, at forekomsten af skizofreni og psykotiske lidelser er hyppigere blandt hollandske fremmedkrigere og personer, der har givet udtryk for at ville rejse til Syrien for at tilslutte sig Islamisk Stat, end for den generelle befolkning (Weenink, 2015).

Særligt i forhold til soloterrorister er der gjort nogle interessante fund. Corner, Gill & Mason (2016) konstaterede i en undersøgelse af 153 soloterrorister, at særligt forekomsten af tre slags psykiske lidelser – skizofreni, vrangforestillinger og autisme-spektrumlidelser – er højere blandt soloterrorister end hos den generelle befolkning. Begge undersøgelser dokumenterede særligt forekomsten af skizofreni blandt de undersøgte sammenlignet med den generelle befolkning (Liem et al., 2017).

Et nyligt studie undersøgte og sammenlignede 98 soloterrorister med 300 “almindelige” drabsmænd. Studiet viste, at soloterroristerne (f.eks. gerningsmændene til skoleskyderierne) havde psykiske problemer i højre grad end “almindelige” drabsmænd (Liem et al., 2017). Andre nylige studier viser ligeledes, at forekomsten af psykiske lidelser hos terrorister typisk varierer alt afhængig af, hvilken type af terrorisme der er tale om (f.eks. Corner & Gill, 2015; Corner, Gill, & Mason, 2016; Gill, Horgan, Deckert, 2014; Spaaij, 2010; se også Gruenewald, Chermak, Freilich, 2013). Corner & Gill (2015) sammenlignede for eksempel 119 soloterrorister med 428 terrorister, der var tilknyttet en terrorgruppe, og viste med deres undersøgelser, at forekomsten af mentale sygdomshistorier blandt soloterroristerne var markant højere end blandt terrorister, der handlede på vegne af en gruppe. Ligeledes viste Liem et al., (2017), at forekomsten af psykiske lidelser var højere blandt soloterrorister, for eksempel gerningsmænd til skoleskyderierne (n = 13; 72 procent), end hos højreekstremister (n = 8; 27 procent) og ekstremister, der var religiøst motiveret (n = 11; 28 procent). Yderligere peger de seneste studier på, at sandsynligheden for at finde visse psykiske lidelser såsom skizofreni blandt soloterrorister er højere end hos terrorister, der er tilknyttet en terrorgruppe (40 procent mod 7,6 procent i nogle tilfælde) (f.eks. Corner, & Gill, 2015; Corner et al., 2016; Gruenewald, Chermak, & Freilich, 2013; Hewitt, 2003; Weenink, 2015).

Dette synes i overensstemmelse med fundene i nye undersøgelser, der fokuserer på sammenhængen mellem respondenternes personlighedstræk og deres parathed til at støtte og forsvare deres egen religiøse gruppe med vold (Obaidi et al., 2018b). I modsætning til soloterrorister, som udviser højere grad af psykiske lidelser og ustabilitet, fandt Obaidi et al. (2018b) rent faktisk den modsatte tendens: De respondenter, der erklærede sig parate til at bruge vold for at forsvare deres egen gruppe, fremstod rent faktisk mere stabile end den gennemsnitlige person.

Psykiske lidelser som en mulig del af årsagsforklaring

Petter Nessers beskriver i sin bog “Islamist terrorism: A history in Europe” (2015) fire forskellige arketyper på europæiske jihadister med forskellige roller i terrornetværk, der typisk også har meget forskellige psykologiske profiler:

- Entreprenørerne, der er karismatiske, ressourcestærke samt religiøst og politisk velfunderede, og som er drivende for strategi, planlægning og rekruttering.
- Protegéerne, der er velbegavede og velintegrerede, og som understøtter og typisk har et nært og fortroligt forhold til entreprenørerne og i rekrutteringsprocesser.
- De utilpassede (“misfits”), der er uuddannede, marginaliserede og føler sig uretfærdigt behandlet, og som ofte er dem, der gennemfører terrorhandlingerne.
- Strejferne (“drifters”), der hverken er religiøst eller politisk forankrede, men som stræber efter anerkendelse og accept. Strejferne indtager sjældent særligt betroede stillinger i de netværk, de indgår i.

Der kan være mange årsager og motiver til radikalisering og ekstremisme på både det individuelle og det kollektive plan, og det giver ingen mening at prøve at lave én entydig profil af ekstremister eller terrorister. Dette skyldes dels de mange forskellige og komplekse årsager til, at folk tiltrækkes af ekstremistiske miljøer, dels de mange forskellige former for terrorisme, der findes (Corner, Gill & Mason, 2016). Terrorismen er en taktik, der kan bruges vidt forskelligt, og organisationerne, der anvender terror, varierer markant. Det samme gør rollerne inden for den enkelte organisation, ligesom voldsparathed varierer fra individ til individ.

Dette understreger en måske ikke så overraskende pointe om, at man ikke kan skære alle terrorister over én kam og konkludere, at de alle, eller i hvert fald en stor del af dem, besidder helt bestemte psykologiske profiler. Snarere kan man måske tale om, at nogle bestemte *typer* af terrorister er mere disponerede for at besidde bestemte *typer* af psykologiske træk og psykiske lidelser sammenlignet med den generelle befolkning. Med afsæt i Nessers – eller en lignende – typologi er det således mere oplagt at studere de forskellige subtyper af ekstremister og terrorister separat, da deres motiver, roller og drivkraft varierer markant.

Hvis man for eksempel ser på selvmordsterrorister, så argumenterer Berko (2009), at behovet for anerkendelse er afgørende som motivationsfaktor. Interviews med personer, der rekrutterer

Psykiske lidelser som en mulig del af årsagsforklaring

selvmordsbombere, viser, at de specifikt udvælger “sad guys”, der mangler en sammenhængende følelse af selvværd, og som er lettere at manipulere til ekstreme handlinger.

Lankford konkluderer i sin *“The Myth of Martyrdom: What Really Drives Suicide Bombers, Rampage Shooters, and Other Self-Destructive Killers”* (2013), at *“selvmordsmotiver, psykiske problemer og personlige kriser er de væsentligste årsager til, at næsten 300 selvmordsterrorister hvert år sprænger sig selv i luften”* (Lankford, 2014, p. 352, (oversat fra engelsk). Denne bombastiske konklusion har fået en del kritik (se Thomsen et al., 2014) – særligt når den er blevet udstrækt til også at gælde terrorister mere bredt eller til at stå alene som forklaring på terrorhandlinger. For så simpelt er det ikke. Desuden kan man sige, at mens den situationsbaserede tilgang til terrorisme negligerer personbestemte variabler, tildeler Lankfords bog modsat kontekstbestemte variabler en langt mindre rolle. Lankfords udlægning af, hvad der får selvmordsbombere til at begå terrorisme, er ikke kun unuanceret, men står også meget stejlt over for socialpsykologiske forklaringer af selvmordsterrorisme. Det er vigtigt at understrege, at sociale, politiske og ideologiske faktorer ikke kan udelukkes, når man forklarer selvmordsterrorisme (Thomsen et al., 2014).

For at opsummere viser den seneste tids studier, at forskere har haft en tendens til at anskue forholdet mellem psykiske lidelser og terrorisme som et relativt simpelt og lineært forhold. For nylig opfordrede Gill & Corner (2017) til, at man tog afstand fra en simpel ja/nej-modstilling, og at man i stedet undersøgte forholdet som et mere komplekst og mangefacetteret fænomen (se også Corner et al., 2016). Mere specifikt konkluderede de, at undersøgelser af psykiske sygdomsmekanismer til stadighed er nedprioriteret i forskningsverdenen, og at dette er problematisk.

Det er vigtigt at påpege, at de ovennævnte undersøgelser – i modsætning til Lankford – ikke hævder, at psykiske lidelser er hovedårsagen til radikaliserings og terrorisme. Snarere foreslår de, at psykiske sygdomme såvel som normale, individuelle, psykologiske forskelle bør ses som én blandt mange faktorer, der kan bane vejen for og spille en rolle i forhold til radikaliserings og terrorisme. Derfor foreslår de, at vi skal udvide vores forståelse af forholdet mellem psykiske lidelser og terrorisme og se på, hvordan og hvorledes psykisk sygdom og psykologiske processer – sammen med en række andre forhold – påvirker personers radikaliserings og deltagelse i terrorisme (Corner & Gill, 2017).

6. Psykologiske variabelers betydning for adfærd i ekstreme situationer

I socialpsykologien er det en udbredt antagelse, at pres og ekstreme situationer har langt større betydning for vores adfærd end individuelle, psykologiske variabler. En række socialpsykologiske undersøgelser viser imidlertid, at selv under samme strukturelle og sociale forhold kan der observeres vidt forskellig adfærd hos forskellige mennesker – også i ekstreme situationer. Sådanne observationer kan ikke forklares ud fra et rent kontekstuel eller situationsbestemt perspektiv, baseret på den antagelse, at helt almindelige mennesker kan blive bøddler, såfremt de befinder sig i en særlig situation, hvor afvigende adfærd som vold og drab er normen. Derfor argumenteres det i dette afsnit, at individuelle, psykologiske variabler også må inddrages for at kunne forklare adfærd. Her argumenteres for, at vores adfærd, i både ekstreme og ordinære situationer, typisk – og egentlig ikke overraskende – opstår som et produkt af en interaktion mellem person og situation.

I psykologien, især inden for den situationsbestemte tilgang, er der en udbredt opfattelse af, at ekstreme situationer og pres har større indflydelse på vores adfærd end individuelle, psykologiske variabler (Mischel, 1977; se også Fiske et al., 2004). En udbredt opfattelse er, at helt almindelige mennesker kan blive bøddler, såfremt de befinder sig i en særlig situation, hvor afvigende adfærd som vold og drab er normen.

Spørgsmålet er imidlertid, om situationens magt egentlig er så overbevisende dokumenteret? Der findes få undersøgelser, som direkte bekræfter tesen, og resultaterne af de eksisterende undersøgelser er bestemt ikke entydige (se Cooper & Withey, 2009). For eksempel nægtede 35 procent af forsøgspersonerne under Milgrams forsøg, beskrevet i afsnit 2, rent faktisk at adlyde forsøgslederen i den ekstreme situation, de blev stillet i (Blass, 1991). Hvad karakteriserede de personer, der nægtede at adlyde? Det fremgik, at blandt andet individuelle forskelle i det, der

kaldes autoritær personlighedsstruktur (det vil sige, i hvor høj grad en person ukritisk underkaster sig autoriteter, føler sig mest tryk ved autoritære styreformere og oplever frihed som angstfremkaldende, Altemeyer, 1998), var en del af forklaringen på, hvorfor nogle var villige til at give andre elektriske stød, og andre ikke var det (Elms & Milgram, 1966). Personer med en autoritær personlighedsstruktur var i højere grad villige til at adlyde forsøgslederen og give stød. Følelsen af moralsk forpligtelse var ligeledes en bestemmende faktor (Staub, 2011). Forsøgspersoner, der scorede højt på en følelse af moralsk forpligtelse, var mindre tilbøjelige til at give de maksimale 450 volt stød.

Et andet eksempel, på hvordan folk handler forskelligt under de samme sociale påvirkninger, stammer fra undersøgelser af personer, der hjalp de tyske jøder med at undslippe nazisternes forfølgelse. Her fandt man ud af, at de tyskere, der hjalp jøderne, scorede højere på det, der kaldes social ansvarlighedsfølelse, sammenlignet med dem, der ikke deltog i redningsaktionerne (Oliner & Oliner, 1988, citeret i Blass, 1993, s. 40-41). Disse undersøgelser udfordrer den udbredte antagelse om, at ekstreme situationer har langt større betydning end individuelle faktorer, når det gælder påvirkning af adfærd.

Undersøgelserne viser altså, at selv under samme strukturelle og sociale forhold kan der observeres vidt forskellig adfærd hos forskellige mennesker, også i ekstreme situationer. Sådanne observationer kan ikke forklares ud fra et rent situationsbestemt perspektiv. Derimod må også individuelle psykologiske variabler inddrages for at kunne forklare adfærd, som er en kombination af ydre forhold og særlige, psykologiske dispositioner. Man kan således tale om et slags "fit" mellem personen og konteksten. For eksempel kan visse psykologiske dispositioner være tilbøjelige til aktivt at opsøge bestemte miljøer, situationer og kontekster. Det betyder, at vores psykologiske dispositioner typisk er med til at bestemme de særlige sociale niches, vi vælger at opsøge og færdes i (Akrami, Obaidi & Bergh, 2018; Obaidi, Bergh & Akrami, 2018a).

Et eksempel på samspil mellem kontekst og individuelle forskelle er et studie af Carnahan og McFarland (2007), der fokuserer på Zimbardos rekrutteringsdesign i fængselseksperimentet, beskrevet i afsnit 2. I deres undersøgelse benyttede Carnahan og McFarland sig af to rekrutteringsannoncer. I den første annonce søgte de efter studerende til et psykologisk eksperiment om "fængselslivet". Annoncen var identisk med den oprindelige, som blev brugt i forbindelse med Stanford fængselseksperimentet i 1973. Den anden annonce, som Carnahan og McFarland brugte til at rekruttere folk, var identisk med den første – med én central undtagelse; man undlod

at inkludere ordet “*fængselslivet*”. De personer, der meldte sig til “den psykologiske undersøgelse af fængselslivet”, scorede betydeligt højere på dispositioner som aggression, narcissisme, social dominans og autoritær personlighedsstruktur og betydeligt lavere på for eksempel empati og altruisme.

Selv efter Abu Ghraib-skandalen i Irak og så sent som i 2007 hævdede Zimbardo, at der ikke var nogen psykologiske effekter på spil i hans fængselseksperiment fra 1973, og at deltagerne var ganske normale og gennemsnitlige (ligesom de fleste terrorister og fængselsvagter i Abu Ghraib, lød argumentet).

Carnahan & McFarland (2007) viste imidlertid, at en lang række psykologiske variable spiller ind, og at det ikke bare er helt almindelige og gennemsnitlige mennesker, men faktisk helt bestemte typer af mennesker, der for eksempel bliver tiltrukket af et fængselseksperiment som Zimbardos. Blandt andet Carnahan og McFarlands undersøgelse viser, hvordan individuelle, psykologiske variable typisk får os til at vælge den kontekst, der passer bedst til vores karakter. Der findes et slags “match” eller “fit” mellem vores psykologiske dispositioner og vores valg i livet, for eksempel af karriere. Socialpsykologiske studier viser for eksempel, at folk, der scorer højt på social dominans, ofte er tiltrukket af job i organisationer, som har en hierarkisk struktur (f.eks. politi og militær, se Haley & Sidanius, 2005; Sidanius, Pratto, Sinclair & Van Laar, 1996). Ligeledes viser en række undersøgelser om vælgeradfærd, at ens politiske holdninger, valg og ideologiske orientering i ret høj grad forudsiges af individuelle, psykologiske variable (f.eks. Chirumbolo & Leone, 2010).

Der er mange eksempler i litteraturen, der dokumenterer, at engagement i de ekstremistiske miljøer ofte er et produkt af en slags “selv-selektion” (f.eks. Olsen, 2009; Sageman, 2004). Med andre ord opsøger individet ofte selv radikaliserede miljøer, snarere end der at tale om blind manipulation. Wiktorowicz’ (2005) studier af Al-Muhajiroun, et netværk af Britiske salafister ledet af Anjem Choudary, viste ligeledes, at et “match” mellem organisationens ideologi og medlemmernes individuelle værdisæt var afgørende for socialiseringsprocessen i organisationen. Wiktorowicz argumenterede, at en vellykket rekruttering typisk indebar, at individerne var modtagelige og allerede til en vis grad “primet” for bevægelsens kerneværdier og ideologi.

Det foregående er ikke et forsøg på at afvise situationsbestemte faktoreres vigtighed i forskningen i radikalisering og terrorisme. Man bør erkende, at ekstreme situationer kan påvirke adfærd (f.eks. Asch, 1951; Haney et al., 1973; Milgram, 1963; Sherif, 1935), men samtidig holde sig

for øje, at "situationens magt" ikke er det samme som "individbaserede variabelers ubetydelighed". Det er ikke tilfældige personer, der bliver draget af ekstremistiske miljøer, men snarere folk, der besidder bestemte psykologiske træk (se Obaidi et al., 2018b). Vores individuelle forskelle påvirker vores tiltrækning til bestemte typer af miljøer, roller og situationer såvel som vores adfærd og ageren i ekstreme situationer. Der er således logiske, teoretiske og empiriske grunde til at inkludere både person- og situationsbestemte faktorer, når vi forklarer fænomener som radikaliserings og terrorisme.

Forskning inden for personlighedspsykologi viser, at individuelle psykologiske variable forudsiger alt fra fordomme (f.eks. Akrami, Ekehammar & Bergh, 2011; Sibley & Duckitt, 2008; se også Ajzen & Fishben, 1980) til dødelighed, skilsmisse og jobrelateret succes (f.eks. Roberts, Kuncel, Shiner, Caspi & Goldberg, 2007). Ligeledes viser mange beslægtede undersøgelser, at normale personlighedstræk kan være med til at forudsige politisk mobilisering og normativ kollektiv protest (f.eks. Ha, Kim, & Jo, 2013; Opp & Brandstätter, 2010). Ny empiri på området viser for eksempel en direkte sammenhæng mellem grundlæggende personlighedstræk og voldsparathed til at forsvare det, der opfattes som ens egen gruppe (se Obaidi, Bergh & Akrami, 2018b). For eksempel har Obaidi et al., (2018b) vist, at 15-25 procent af de individuelle forskelle i voldelige tilbøjeligheder kan spores tilbage til forskelle i folks personlighed. Det er klart, at der stadig hersker usikkerhed om, hvorfor nogle mennesker (men ikke andre) vil begå ekstremistisk vold, men fund som disse udgør alligevel en stor og vigtig brik i puslespillet, som bør inddrages.

I økonomi og statsvidenskab er det desuden velkendt, at den prædiktive værdi af grundlæggende personlighedstræk kan inddrages på lige fod med socialpsykologiske faktorer og i visse tilfælde overgår mange kognitive og situationsmæssige faktorer, når man skal forklare adfærd (f.eks. Gerber et al., 2010). På samme måde indikerer meta-analytiske studier, at den prædiktive værdi af personlighedstræk ikke er lavere end socialpsykologiske (Roberts, Kuncel, Shiner, Caspi & Goldberg, 2007).

Det synes altså alment anerkendt og relativt ukontroversielt på andre områder, at det er et samspil mellem psykologiske og kontekstbestemte faktorer, der påvirker folks adfærd og følelser (Richard, Bond, & Stokes-Zoota, 2003; Roberts et al., 2007), og at psykologiske og kontekstbaserede faktorer supplerer hinanden (for review henvises til Webster, 2009, se også Thomsen, Green & Sidanius, 2008).

7. Relevans for det forebyggende arbejde mod ekstremisme

Det er vigtigt at understrege, at psykologiske faktorer alene ikke kan forklare radikaliserings og terrorisme og derfor skal ses i sammenhæng med andre nøgelfaktorer. Det er helt centralt at få de psykologiske faktorer på dagsordenen – sammen med eksempelvis gruppedynamikker og samfundsforhold – for at forstå og håndtere de radikaliseringsproblematikker, vi står overfor (se Obaidi, Bergh, & Akrami, 2018c; Obaidi et al., 2017; Obaidi et al., 2018; Sidanius et al., 2015).

Individuelle, psykologiske variabler kan kaste lys over de “risikofaktorer”, der kan gøre nogle mennesker sårbare i forhold til at blive draget mod ekstremisme. Nyere forskning (Obaidi et al., 2018b) viser for eksempel, at brugen af vold virker mere tiltrækkende på folk, der har en tilbøjelighed til at opdele verden i dikotomier, så mulige tegn på sådanne tilbøjeligheder kan være vigtige at være opmærksom på i den forebyggende indsats.

Mere konkret er der bred enighed i litteraturen om, at radikaliserings er drevet af forskellige kombinationer af push- og pull-faktorer, der kan “skubbe” og/eller “trække” personer mod radikaliserings (Akrami, Bergh & Obaidi, 2018). Individuelle, psykologiske variabler kan ses som push-faktorer, der prædisponerer eller ”skubber” individet til at søge ekstremistiske miljøer. Disse suppleres af pull-faktorer, det vil sige faktorer, der tiltrækker individet ved de ekstremistiske miljøer (Akrami et al., 2018). Push-faktorer i denne sammenhæng kan involvere for eksempel “selv-selektion”, som vi har været inde på i det foregående (se side 24), mens pull-faktorer kan involvere indoktrinering og hjernevaskning i ekstremistiske organisationer, som tilbyder et entydigt verdensbillede og klare fjender. Forskning viser, at dogmatisme spiller en vigtig rolle i både push- og pull-mekanismerne mod ekstremisme (Obaidi et al., 2018b). Det angives for eksempel, at en dogmatisk person vil søge tilflugt i absolutter og dermed opsøge miljøer, hvor personen kan leve i et relativt mentalt lukket univers. Mennesker med disse psykologiske træk må anses for at have en betydeligt øget sårbarhed over for ekstremistisk propaganda. Denne sårbarhed kan være med til at skubbe person mod et ekstremistisk miljø, hvor det kræves af medlemmerne ukritisk at underkaste sig de normer, der er dominerende i organisationen. Pull-effekten er baseret på tanken om, at når en autoritetsfigur har sat normerne for en

Relevans for det forebyggende arbejde mod ekstremisme

handling, herunder aggression mod andre personer eller grupper, vil dogmatiske personer være mere tilbøjelige til at indordne sig. Baseret på det kan viden om individuelle, psykologiske variabler i den forebyggende indsats være vigtig, idet personer, der kan karakteriseres som dogmatiske og samtidigt befinder sig i miljøer, der promoverer radikale ideer, i højere grad må anses at være i risiko for radikalisering end individer, der befinder sig i samme miljøer, men ikke viser tegn på sådanne psykologiske træk.

8. Litteratur

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Akrami, N., Obaidi, M., & Bergh, R. (2018). *People in extreme situations: what brings ordinary people into extreme situations?* Manuscript submitted for publication.
- Akrami, N., Ekehammar, B., Bergh, R., Dahlstrand, E., & Malmsten, S. (2009). Prejudice: The person in the situation. *Journal of Research in Personality*, 43(5), 890-897.
doi: 10.1016/j.jrp.2009.04.007
- Altemeyer, B. (1998). The other “authoritarian personality”. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 30, pp. 48-92). New York: Academic Press.
- Asch, S. E. (1951). Effects of group pressure upon the modification and distortion of judgments. In H. Guetzkow (Ed.), *Group leadership and men* (pp. 177-190). Pittsburg, PA: Carnegie Press.
- Arendt, H. (1963). *Eichmann in Jerusalem: A report on the banality of evil*. London, UK: Penguin Classics.
- Atran, S. (2003). Genesis of suicide terrorism. *Science*, 299(5612), 1534-1539.
doi: 10.1126/science.1078854
- Bandura, A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31(2), 101-119. doi: 10.1080/0305724022014322
- Bauman, Z. (1989). *Modernity and the Holocaust*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Berko, A. (2009). *The Path to Paradise: The inner world of suicide bombers and their dispatchers*. Washington, D.C.: Potomac Books.
- Berkowitz, L. (1999). Evil is more than banal: situationism and the concept of evil. *Personality and Social Psychological Review*, 3(3), 246-253.
doi: 10.1207/s15327957pspr0303_7

Litteratur

- Blass, T. (1991). Understanding behavior in the Milgram obedience experiment: The role of personality, situations, and their interactions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(3), 398-413. doi: 10.1037/0022-3514.60.3.398
- Blass, T. (1993). Psychological perspectives on the perpetrators of the Holocaust: The role of situational pressures, personal dispositions, and their interactions. *Holocaust and Genocide Studies*, 7(1), 30-50. doi: 10.1093/hgs/7.1.30
- Borum, R. (2003). Understanding the Terrorist Mind-Set. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 7-10.
- Borum, R. (2004). *Psychology of terrorism*. Tampa: University of South Florida.
- Carnahan, T., & McFarland, S. (2007). Revisiting the Stanford prison experiment: Could participant self-selection have led to the cruelty? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(5), 603-614. doi: 10.1177/0146167206292689
- Chirumbolo, A., & Leone, L. (2010). Personality and politics: The role of the HEXACO model of personality in predicting ideology and voting. *Personality and Individual Differences*, 49(1), 43-48. doi:10.1016/j.paid.2010.03.004
- Cooper, H. H. A. (1978). Psychopath As terrorist. *Legal Medical Quarterly*, 2(4), 253-262.
- Cooper, W. H., & Withey, M. J. (2009). The strong situation hypothesis. *Personality and Social Psychological Review*, 13(1), 62-72. doi: 10.1177/1088868308329378
- Corner, E., & Gill, P. (2015). A false dichotomy? Mental illness and lone-actor terrorism. *Law and Human Behavior*, 39(1), 23-34. doi: 10.1037/lhb0000102
- Corner, E., Gill, P., & Mason, O. J. (2016). Mental health disorders and the terrorist: A research note probing selection effects and disorder prevalence. *Studies in Conflict & Terrorism*, 39, 560-568. doi: 10.1080/1057610X.2015.1120099
- Crenshaw, M. (1981). The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*, 13(4), 379-399. doi: 10.2307/421717
- Crenshaw, M. (2000). The psychology of terrorism: An agenda for the 21st century. *Political Psychology*, 21(2), 405-420.

Litteratur

- Della Porta, D. (2013). *Clandestine Political Violence*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Ekehammar, B., & Akrami, N. (2003). The relation between personality and prejudice: A variable- and a person-centred approach. *European Journal of Personality*, *17*(6), 449-464. doi: 10.1002/per.494
- Elms, A. C., & Milgram, S. (1966). Personality characteristics associated with obedience and defiance toward authoritative command. *Journal of Experimental Research in Personality*, *1*(4), 282-289.
- Ferguson, N, Burgess, M, & Hollywood, I. (2008). Crossing the Rubicon: Deciding to become a paramilitary in Northern Ireland. *International Journal of Conflict and Violence*, *2*(1), 130-137. doi: 10.4119/UNIBI/ijcv.31
- Fiske, S. T., Harris, L., T., & Cuddy, A., J., C. (2004). Why ordinary people torture enemy prisoners. *Science*, *306*(5701), 1482-1483. doi: 10.1126/science.1103788
- Funder, D. C. (2006). Towards a resolution of the personality triad: Persons, situations, and behaviors. *Journal of Research in Personality*, *40*(1), 21-34.
doi: 10.1016/j.jrp.2005.08.003
- Gerber, A., Huber, G., Doherty, D., Dowling, C., & Ha, S. (2010). Personality and Political Attitudes: Relationships across Issue Domains and Political Contexts. *American Political Science Review*, *104*(1), 111-133. doi: 10.1017/S0003055410000031
- Gill, P., & Corner, E. (2017). There and back again: The study of mental disorder and terrorist involvement. *American Psychologist*, *72*(3), 231-241.
doi: 10.1037/amp0000090.
- Gill, P., Horgan, J., & Deckert, P. (2014). Bombing alone: Tracing the motivations and antecedent behaviors of lone-actor terrorists. *Journal of Forensic Sciences*, *59*(2), 425-435. doi: 10.1111/1556-4029.12312
- Ginges, J., Atran, S., Sachdeva, S., & Medin, D. (2011). Psychology out of the laboratory: The challenge of violent extremism. *American Psychologist*, *66*(6), 507–519.
doi: 10.1037/a0024715

Litteratur

- Ginges, J., Hansen, I., & Norenzayan, A. (2009). Religion and support for suicide attacks. *Psychological Science, 20*(2), 224–230. doi: 10.1111/j.1467-9280.2009.02270.x
- Goldhagen, D. J. (1996). *Hitler's willing executioners: ordinary Germans and the Holocaust*. United States: Alfred A. Knopf
- Gruenewald, J., Chermak, S., & Freilich, D., J. (2013). Distinguishing “loner” attacks from other domestic extremist violence: A comparison of far-right homicide incident and offender characteristics. *Criminology & Public Policy, 12*(1), 65-91. doi: 10.1111/1745-9133.12008
- Johnson, P. W., & Feldman, T. B. (1992). Personality types and terrorism: Self-psychology perspectives. *Forensic Reports, 5*(4), 293-303.
- Ha, S. E., Kim, S., & Jo, S. H. (2013). Personality traits and political participation: Evidence from South Korea. *Political Psychology, 34*(4), 511–532. doi: 10.1111/pops.12008
- Haley, H., & Sidanius, J. (2005). Person-organization congruence and the maintenance of group-based social hierarchy: A social dominance perspective. *Group Processes & Intergroup Relations, 8*(2), 187-203. doi: 10.1177/1368430205051067
- Haney, C., Banks, C., & Zimbardo, P. (1973). Interpersonal dynamics in a simulated prison. *International Journal of Criminology & Penology, 1*, 69–97.
- Haslam, S. A., & Reicher, S. (2007). Beyond the banality of evil: Three dynamics of an interactionist social psychology of tyranny. *Personality and Social Psychology Bulletin, 33*(5), 615-622. doi: 10.1177/0146167206298570
- Hewitt, C. (2003). *Understanding terrorism in America*. New York, NY: Routledge.
- Hilberg, R. (1961). *The Destruction of the European Jews, revised and expanded edition*. New York: Holmes and Meier.
- Horgan, J. (2003). The search for the terrorist personality. In A. Silke (Ed.), *Terrorists, victims and society: Psychological perspectives on terrorism and its consequences* (pp. 3-27). London, UK: John Wiley.

Litteratur

- Horgan, J. (2005). *The Psychology of terrorism*. London, UK: Routledge.
- Hoffman, B. (1998). *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Kamil, C. (2016, July 30). Kan 40 år gammel teori forklare de ensomme ulve? *Berlingske*. Retrieved from; <https://www.b.dk/nationalt/kan-40-aar-gammel-teori-forklare-de-ensomme-ulve>
- Klausen, J., Champion, S., Needle, N., Nguyen, G., & Libretti, L. (2016). Toward a behavioral model of 'homegrown' radicalization trajectories. *Studies in Conflict & Terrorism*, 39(1), 67-83, doi: 10.1080/1057610X.2015.1099995
- Kruglanski, A., W., & Fishman, S. (2009). Psychological factors in terrorism and counterterrorism: Individual, group, and organizational levels of analysis. *Social Issues and Policy Review*, 3(1), 1- 44. doi: 10.1111/j.1751-2409.2009.01009.x
- Kruglanski, A. W., & Fishman, S. (2006). The psychology of terrorism: "Syndrome" versus "Tool" perspectives. *Terrorism and Political Violence*, 18(2), 193-215. doi: 10.1080/09546550600570119
- Kühle, L., & Lindekilde, L. (2010). Ny forskningsrapport: "Radicalization among young Muslims in Aarhus". *Forum for islamforskning - nyhedsbrev*, 4(1), 2-4.
- Lankford, A. (2010) Suicide terrorism as a socially approved form of suicide. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention* 31(6):287–89. doi:10.1027/0227-5910/a000073
- Lankford, A. (2014). Précis of the myth of martyrdom: What really drives suicide bombers, rampage shooters, and other self-destructive killers. *Behavioral and Brain Sciences*, 37(4), 351-362. doi: 10.1017/S0140525X13001581
- Lankford, A. (2013) The myth of martyrdom: What really drives suicide bombers, rampage shooters, and other self-destructive killers. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 52(3), 342-345. doi: 10.1111/hojo.12022
- Lasch, C. (1979). *The Culture of Narcissism*. New York: W.W. Norton.

Litteratur

- Liem M.C.A., Buuren G.M. van, Roy van Zuijdewijn J.H. de, Schönberger H.J.M. & Bakker E. (2017). European lone actor terrorists versus “common” homicide offenders: An empirical analysis. *Homicide Studies*, 22(1), 45-69.
doi: 10.1177/1088767917736797
- Malik, K. (2015, November 28). Hvad er forklaring på jihadisternes onskab? *Information*, Retrieved from <https://www.information.dk/debat/2015/11/forklaringen-paa-jihadisternes-onskab>
- Mandel, D. R. (1998). The obedience alibi: Milgram’s account of the Holocaust reconsidered. *Analyse & Kritik*, 20(1), 74-94. doi: 10.1515/auk-1998-0105
- McCauley, C. (2004). “Psychological Issues in Understanding Terrorism and the Response to Terrorism,”. In Chris Stout (Ed.), *The Psychology of Terrorism*. Westport, Ct: Greenwood Publishing.
- McCauley, C. R. (1991). Terrorism, research and public policy: An overview. *Terrorism and Political Violence*, 3(1), 126-144. doi: 10.1080/09546559108427097
- McCauley, C. & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415- 433. doi: 10.1080/09546550802073367
- McCauley, C.R., & Segal, M.E. (1987). Social psychology of terrorist groups. In C. Hendrick (Ed.), *Review of Personality and Social Psychology* (Vol. 9, pp. 231-356). Beverly Hills, CA: Sage.
- McCormick, G. H. (2003). Terrorist decision making. *Annual Review of Political Science*, 6(1), 473-507. doi: 10.1146/annurev.polisci.6.121901.085601
- Merari, A. (2010). *Driven to death: Psychological and social aspects of suicide terrorism*. New York: Oxford University Press.
- Merari, A., Diamant, I., Bibi, A., Broshi, Y., & Zakin, G. (2010). Personality characteristics of “self martyrs”/“suicide bombers” and organizers of suicide attacks. *Terrorism and Political Violence*, 22(1), 87-101. doi: 10.1080/09546550903409312

Litteratur

- Miller AG, Buddle AM, Kretschmar J (2002) Explaining the holocaust. Does social psychology exonerate the perpetrators? In: Newman LS, Erber R (Eds) *Understanding genocide. The social psychology of the holocaust*. Oxford University Press, New York, pp 301–324.
- Milgram, S. (1963). Behavioral study of obedience. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67(4), 371-378. doi: 10.1037/h0040525
- Milgram, S. (1974). *Obedience to authority: An experimental view*. New York: Harper & Row.
- Mischel, W. (1968). *Personality and assessment*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Moghaddam, F. M. (2005). The staircase to terrorism: a psychological exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161-169. doi: 10.1037/0003-066X.60.2.161
- Newman, L. S., & Erber, R. (2002). *Understanding genocide, the social psychology of the Holocaust*. New York: Oxford University Press.
- Nesser, P. (2015). *Islamist Terrorism in Europe: A History*. London, UK: Oxford University Press.
- Obaidi, M. (2016). *The psychology of terrorism revised: An integrated model of radicalization and terrorism*. Ph.D. thesis. European University Institute, Florence, Italy.
- Obaidi, M., Bergh, R., & Akrami, N. (2018a). Beyond the dichotomy of person-situation: explaining radicalization and extremism. *Manuscript in preparation*.
- Obaidi, M., Bergh, R., & Akrami, N. (2018b). The normal personalities of extremists: examining violent and non-violent defense of Muslims. *Manuscript in preparation*.
- Obaidi, M., Bergh, R., & Akrami, N. (2018c). Group-based relative deprivation explains endorsement of extremism among Western-born Muslims: The mediating role of relative group-based deprivation. *Psychological Science*. *Accepted upon revision*.

Litteratur

- Obaidi, M., Bergh, R., Sidanius, J., & Thomsen, L. (2017). The mistreatment of my people: Victimization-by-proxy and behavioral intentions to commit terrorism among Muslims in Denmark. *Political Psychology*. doi: 10.1111/pops.12435
- Obaidi, M., Kunst, J., Kteily, N., Thomsen, L., & Sidsnius, J. (2018). Living under threat: Mutual threat perception drives anti-Muslim and anti-Western hostility in the age of terrorism. *European Journal of Social Psychology*. doi.org/10.1002/ejsp.2362
- Olsen, A., J. (2009). *Roads to militant radicalization: Interviews with five former perpetrators of politically motivated organized violence*. (DISS report 2009:12). Retrieved from https://www.diis.dk/files/media/publications/import/extra/diis_report_2009_2_olsen_roads_militant_radicalization_2.pdf
- Opp, K., & Brandstätter, H. (2010). Political protest and personality traits: A neglected link. *Mobilization: An International Quarterly*, 15(3), 323–346.
- Pape, R. A. (2003). The strategic logic of suicide terrorism. *American Political Science Review*, 97(3), 343-361. doi: 10.1017/S000305540300073X
- Pape, R. A. (2005). *Dying to win: The strategic logic of suicide terrorism*. New York: Random House.
- Pearce, K. I. (1977). Police negotiations: A new role for the community psychiatrist. *Canadian Psychiatric Association*, 22(4), 171-174.
doi: 10.1177/070674377702200405
- Pearlstein, R. M. (1991). *The mind of the political terrorist*. Wilmington: Scholarly Resources.
- Pedahzur, A. (2005). *Suicide terrorism*. Cambridge Polity Press.
- PET. (2009). Center for Terroranalyse (CTA) 'Radikalisering og terror' (Radicalization and Terrorism), available online at: http://www.pet.dk/upload/radikalisering_og_terror.pdf
- Post, J. M. (2005). When hatred is bred in the bone: Psycho-cultural foundations of contemporary terrorism. *Political Psychology*, 26(4), 615-636. doi: 10.1111/j.1467-9221.2005.00434.x

Litteratur

- Post, J. M. (2007). *The mind of the terrorist: The psychology of terrorism from the IRA to al-Qaeda*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Post, J. M., Ali, F., Henderson, W. S., Shanfield, S., Victoroff, J., & Weine, W. (2009). The psychology of suicide terrorism. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 72(1), 13-31. doi: 10.1521/psyc.2009.72.1.13
- Precht, T. (2007). *Home grown terrorism and islamist radicalisation in Europe: From conversion to terrorism*. Denmark: Ministry of Justice.
- Reich, W. (1990). Understanding terrorist behaviour: The limits and opportunities of psychological inquiry. In W. Reich (Ed.), *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind* (pp. 261-79). New York: Cambridge University Press.
- Richard, F. D., Bond, C. F., & Stokes-Zoota, J. J. (2003). One hundred years of social psychology quantitatively described. *Review of General Psychology*, 7(4), 331-363. doi: 10.1037/1089-2680.7.4.331
- Roberts, B. W., Kuncel, N. R., Shiner, R., Caspi, A., & Goldberg, L. R. (2007). The power of personality: The comparative validity of personality traits, socioeconomic status, and cognitive ability for predicting important life outcomes. *Perspectives on Psychological Science*, 2(4), 313–345. doi: 10.1111/j.1745-6916.2007.00047.x
- Sageman, M. (2004). *Understanding terror networks*. Philadelphia, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Schlink, B. (1995). *The Reader*. Vintage International.
- Schmid, A., P.(2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: a conceptual discussion and literature review. *International Center for Counter-Terrorism - The Hague*, 4(2). doi: 10.19165/2013.1.02
- Schmid, A., & Jongman, A. (1988). *Political terrorism: A new guide to actors, authors, concepts, databases, theories and literature*. Amsterdam: North-Holland Pub.Co.

Litteratur

- Schuurman, B., Bakker, E., & Eijkman, Q. (2016). Structural influences on involvement in European homegrown jihadism: A case study. *Terrorism and Political Violence*, 30(1), 97-115. doi:10.1080/09546553.2016.1158165
- Sherif, M. (1935). A study of some social factors in perception. *Archives of Psychology (Columbia University)*, 187, 60.
- Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2008). Personality and prejudice: A meta-analysis and theoretical review. *Personality and Social Psychology Review*, 12(3), 248–279. doi: 10.1177/1088868308319226
- Sidanius, J., Kteily, N., Levin, S., Pratto, F., & Obaidi, M. (2015). Support for asymmetric violence among Arab populations: The clash of cultures, social identity, or counterdominance? *Group Processes & Intergroup Relations*, 19(3), 342-359. doi: 10.1177/1368430215577224
- Sidanius, J., Pratto, F., Sinclair, S., & Laar, C., van. (1996). Mother Teresa meets Genghis Khan: The dialectics of hierarchy-enhancing and hierarchy-attenuating career choices. *Social Justice Research*, 9(2), 145-170. doi: 10.1007/BF02198077
- Silber, M. D., & Bhatt, A. (2007). *Radicalisation in the West: The Homegrown Threat*. New York, United States: NYPD Intelligence Division. Retrieved from http://www.nypdshield.org/public/SiteFiles/documents/NYPD_Report-Radicalization_in_the_West.pdf
- Silke, A. (2003). *Terrorists, victims, and society, psychological perspectives on terrorism and its consequences*. Chichester, England: Wiley.
- Silke, Andrew. 2004. *Research on terrorism: Trends, Achievements and failures*. London, UK: Fran Cass.
- Silke, A. (1998). Cheshire-cat logic: The recurring theme of terrorist abnormality in psychological research. *Psychology, Crime & Law*, 4(1), 51-69. doi: 10.1080/10683169808401747
- Spaaij, R. (2010). The enigma of lone wolf terrorism: An assessment. *Studies in Conflict & Terrorism*, 33(9), 854-870. doi: 10.1080/1057610X.2010.501426

Litteratur

- Staub, E. (2011). Uncertainty, and the roots and prevention of genocide and terrorism. In M.A. Hogg & D.L. Blaylock (Eds.), *Extremism and the Psychology of Uncertainty* (pp. 263-280). Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Stern, J. (2003). *Terror in the name of god: Why religious militants kill*. New York: HarperCollins.
- Svendsen, H., L. (2001). *Ondskabens filosofi*. Forlaget Klim
- Swann, W. B., Jr., & Seyle, C. (2005). Personality psychology's comeback and its emerging symbiosis with social psychology. *Personality and Social Psychological Bulletin*, 31(2), 155-165. doi: 10.1177/0146167204271591
- Tanay, E. (1987). Pseudo-political terrorism. *Journal of Forensic Sciences*, 32, 192–200. <http://dx.doi.org/10.1520/JFS12342J>
- Taylor, M. (1988). *The terrorist*: London, UK: Brassey's.
- Taylor, M., & Horgan, J. (2006). A conceptual framework for addressing psychological process in the development of the terrorist. *Terrorism and Political Violence*, 18(4), 585-601. doi: 10.1080/09546550600897413
- Taylor, M. & Quayle, E. (1994). *Terrorist lives*. London, UK: Brassey's.
- Tester, K. (1997). *Moral culture*. London, UK: Sage Publications Ltd.
- Thomsen, L., Obaidi, M., Sheehy-Skeffington, J., Kteily, N., & Sidanius, J. (2015). Individual differences in relational motives interact with the political context to produce terrorism and terrorism-support. *Behavioral and Brain Sciences*, 37(4), 337-338. doi: 10.1017/S0140525X13003579
- Vetlesen, A., J. (2005). *Evil and human agency, understanding collective evildoing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Victoroff, J. (2005). The mind of the terrorist: A review and critique of Psychological Approaches. *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), 3-42. doi: 10.1177/0022002704272040

Litteratur

Webster, G. D. (2009). The person-situation interaction is increasingly outpacing the person-situation debate in the scientific literature: A 30-year analysis of publication trends, 1978-2007. *Journal of Research in Personality*, 43(2), 278-279. doi: 10.1016/j.jrp.2008.12.030

Weenink, A. W. (2015). Behavioral problems and disorders among radicals in police files. *Perspectives on Terrorism*, 9, 17–33.

Wiktorowicz, Q. (2005). *Radical Islam rising: Muslim extremism in the West* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, Inc..

Zimbardo, P., G. (2007). *The lucifer effect, understanding how good people turn evil*. New York: Random House.